

אומר אביי 'אמרי אוקמי הוא דקא מוקמי התם' שהרי הכל רואים שמפסיקים בשל ראש חדש בין ואתה תצוה לקריאת כי תשא. אלא מדובר כשחל ראש חדש באמצע השבוע והקדימו קריאת שקלים לפני ראש חדש.

[עתה לפי הסדר שבידינו אי אפשר לפרשת תצוה או כי תשא לחול בשבת שקלים (ר"ן). וכנראה נפלה בדבריו ט"ס וצ"ל 'שקלים' במקום 'פורים']. ואולם הרי"ף והרמב"ם הביאו נידון זה להלכה, וקצת משמע שהיה זה שייך אצלם. ובתורי"ד תמה כיצד יתכן לקרוא תצוה בתחילת אדר, ואפילו בשנה מעוברת, הלא מתחילים לקרוא בראשית בשבת אחרונה של תשרי, ופרשת תצוה היא הפרשה העשרים לבראשית, ואי אפשר לה לבוא בר"ח אדר או קודם לכן].

*

'בענין בית הכנסת שהועמדו שם הדגלים מארצות הברית וממדינת ישראל, שבשביל זה אין רוצים אחדים להתפלל שם, אם יש בזה ממש –

הנה בדבר ביהכ"נ שנבנה כדין לקדושת ביהכ"נ וכבר התפללו בו, הוא בקדושתו אף אם נעשה שם עבירה ממש ועניני קלון, כמפורש במגן אברהם... ואם כן אף אם נימא דהעמדת הדגלים בבית הכנסת הוא דבר איסור, לא נתחללה הקדושה בכך ועדיף להתפלל שם מלעשות מנין במקום חול, כמו בכל בית הכנסת.

ובעצם לא מובן איזה איסור ממש יש בהעמדת הדגלים, הא ליכא איסור להכניס דברים שהם חולין, אף שאין בהן שום צורך לבית הכנסת, אף בנבנו בלא תנאי, וכל שכן בנבנו על תנאי כבתי כנסיות שלנו, ואף שאלו שעשו זה לדגל וסימן למדינת ישראל היו רשעים, מכל מקום הא לא החזיקו זה לדבר קדוש שנימא שיהיה חשש גרירה דעבודה-זרה, וידוע לכל שעשו זה לסימן בעלמא, והוי זה ככל דבר חול. וגם דגל ארצות הברית שהוא גם כן שם מוכיח שלא הכניסו זה בשביל שמחשיבין זה לדבר קדוש אלא שהוא לסימן על מנהלי בית הכנסת שמחבבין מדינה זו ומדינת ישראל והפצו להראות זה במקום רואים.

ולכן אף שודאי לא מן הראוי הוא להכניס בביהכ"נ שהוא מקום קדושה וכל שכן שאין להניחו שם בקביעות וכל שכן לא אצל ארון הקודש, אבל איסור ממש לא שייך לומר על זה אלא שהוא ענין הבל ושטות, ואם אפשר באופן של שלום לסלקם מבית הכנסת היה זה דבר טוב, אבל לעשות מחלוקת בשביל זה אסור. ואם היה כח בלא מחלוקת לעקור כל ענין הדגל כדי שלא יהיה זכרון למעשה הרשעים, היה גם כן אולי נכון לעשות, אבל ח"ו לעשות מחלוקת בזה. ולכן אלו שרוצים לעשות בשביל זה מנין במקום אחר וחושבים שעושים בזה דבר גדול – אין עושים כהוגן, ורק הוא ענין פוליטיקא מצד כח היצר והשטן אשר בעוה"ר מרקד בינן עד אשר ירחם ה' וישלח לנו הגואל-צדק ויערה עלינו רוח ממרום ללכת בדרך התורה והאמת לבלי לנטות מימין ושמאל' (שו"ת אגרות משה לגר"מ פיינשטיין זצ"ל, מיום י"ט בתמוז תשי"ז).

דף ל

'מאי לאו אפילו בערב שבת, לא בתוך השבת דוקא'. 'תוך' משמע אמצע השבוע, שיש חול לפניו ולאחריו והוא בתוך (עפ"י ר"ן).

[בשורת' שבט הלוי (ח"ד קצב) הורה למעשה (עפ"י השלחן-ערוך אה"ע קמד, א, וכן צידד בדעת מהרי"ט אה"ע ח) שסתם לשון 'תוך' אצל בני אדם, אין משמעו דוקא שיש לפניו ולאחריו, וכגון אדם שהבטיח לחברו לפרוע בתוך השבוע או בתוך חנוכה – יכול לשלם לו אף ביום האחרון. וכן בלשון התנא, פעמים רבות מתפרש 'תוך' על כל משך הזמן, כמו 'תוך מלאות' וכד', אלא שפעמים נוקטים לשון 'תוך' בדקדוק ואז משמעותו באמצע. וזה דלא כמו שנקט בכנסת הגדולה (באה"ע קמד ובסוף אה"ח כלל מב) בשם מהרי"ט, שאין יום אחרון בכלל. ע"ש].

'כפי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה'. יש מפרשים 'עשייה' – משתה ויום טוב (כעין שאמרו לעיל ב:). ומכאן תמה הרלב"ח על מה שכתבו הפוסקים (תרפח, עפ"י הירושלמי) שפורים שחל בשבת אין עושים הסעודה עד לאחר השבת, והלא כאן מבואר שה'עשייה' של המוקפין היא בשבת עצמה. וכן עשה הרלב"ח מעשה בעצמו דלא כהשלחן-ערוך. ואולם כבר יישבו קושיתו באופנים שונים (ע' בפוסקים אה"ח שם; נודע ביהודה קמא אה"ח מב; דובב משרים ח"א טו; חזון איש קנה, א; גנזי ראה פורים עמ' 17 ואילך). ויש מפרשים שה'עשייה' שאמרו כאן היינו קביעת ימי הפורים עצמם, [או קריאת 'זיבא עמלק' שבפורים] ולפי זה אין מכאן כל ראייה לענין זמן הסעודה (ע' חזון איש קנה, א; מרומי שדה כאן ומשיב דבר ח"ה כ – תשובה מהגר"ח ברלין בן הנצי"ב).

[בענין זה הראני אבי מורי זצ"ל מספר עתיק שבידו, הנקרא **עיבור שנים** לרבי יששכר בן סוסאן, רבה של קהילת המרוקאים בצפת בזמן מרן השלחן-ערוך, שדן בשיטות הפוסקים בפורים שחל להיות בשבת. בין הדברים כך הוא כותב (הספר נדפס בחיי הרב המחבר, בשנת של"ט, וממנו אני מעתיק):

'... וכן זוכר אני כשהייתי דר בירושלם עיר הקדש תוב"ב שהיא מוחזקת במוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שאירע שנה אחת פורים שלהם בשבת וסעדו אותה כל הקהל יצ"ו בו ביום השבת על פי הוראת מורי הרב החכם השלם מהר"ר לוי בן חביב זלה"ה שהוא היה אז איש ירושלם, אפשר שמאותו זמן ועד עתה כמו י"ב שנה, ורשומה יפה היא בעיני אותה שנה ואותה סעודה בסימני' מובהקי'...

... אחר תשלום הספר ובשנה זו שנת השי"ב ליצירה, נתאכסנו אצלי פה צפת תוב"ב שני בעלי תורה מירושלם תוב"ב וספרו לי שהשנה שעברה שחל ט"ו באדר שלה בשבת נפלה מחלוקת גדולה בין חכמי ירושלם יצ"ו על הוצאת ספר תורה לפרשת פורים ביום ו' שקראו בו המגלה, שמהם רצו להוציאו ומהם לא רצו להוציאו, וסוף לא הוציאוהו, ובזמן מורי ז"ל שכתבתי למעלה איני זוכר כלל אם הוציאוהו באותה שנה, ולמטה במנהגות (כצ"ל) בסדר פורים אכתוב בע"ה שכן נמצא כתוב מפורש בספרים ישנים שלא להוציא בו ספר תורה, וספרו לי שגם בסעודה נפלה חלוקת בקהל יצ"ו מהם שלא סעדוה עד לאחר השבת ומהם סעדוה ביום השבת שהוא יום ט"ו עצמו, ואם הייתי אני שם נראה לי שהייתי נמשך אחר אלו המורי' ז"ל וכמו שכתבתי...

אחר כך בא לידי ספר הזוהר... עדיין עומד אני בקצת משלי שכתבתי שאם מחיבתה רוצה הוא להביא תחלה קצת מהמוכן ולומר זה לכבוד שבת ומתחיל ואוכל ואחר כך מוסיף מה שעוד יש לו בסעודה היא על שולחנו קודם שיברך ברכת המזון על מה שאכל ואומר זה לכבוד סעודת פורים ממלכא דהיינו שבת על פתוריה שאין נחשב זה פתורא אחרא... ואז (נראה שצ"ל: ואם) אזכה לשנים אחרות בירושלם תוב"ב בשנה הזו כך אעשה בה בסעודה זו בע"ה...].

ומובא ממור' הגרש"ז אויערבך זצ"ל (הליכות שלמה פורים כא, 1) שלא נהגו עתה בירושלם להוסיף בשבת סעודה מיוחדת לכבוד פורים אלא מרבים בסעודת השבת.

‘ולא פליגי, הא דאיכלע ראש חדש ניסן בשבת הא דאיכלע באמצע שבת’. ואם תאמר הלא גם כשחל ראש חדש ניסן ביום ראשון, אין קוראים פרשת פרה בשבת הסמוכה לפורים שהרי קוראים ‘החודש’ בערב ראש חדש ניסן, ו‘פרה’ נקראת בשבת הקודמת שהיא כ”ב באדר ולא בשבת ט”ו באדר? יש לומר, אמנם אינה נקראת בשבת הסמוכה לפורים של פרוזים, אך עכ”פ היא נקראת בשבת הסמוכה לפורים דמוקפין, כלומר בשבת שלאחר פורים דמוקפין (ר”ן).

(ע”ב) זבתעניות למה לי הפסקה, ליקרי מצפרא בענינא דיומא ובמנחה בתעניתא? – מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא מצפרא כינופיא...’. ועתה שאין העם מתכנס לבדוק בעניני העיר, נהגו לקרוא ב’יחל’ גם בבוקר. ואף על פי שהיה ראוי לקרוא בסדר היום, וכמו שהקשו בגמרא – כתב הר”ן, כיון שבזמן הראשונים תקנו להפסיק בתענית ולא היו קורין בענינו של יום, גם אנו אין עושים כן. ובמסכת תענית תמה הר”ן על מנהג זה ונקט שאין לקרוא ב’יחל’ בשחרית (וכן הוא מנהג רב עמרם גאון). ואולם השלחן-ערוך (תקסו, א) פסק שקוראים ‘יחל’ בשחרית בין כשחל בשני ובחמשי בין בשאר הימים. והרמ”א (שם ב) כתב שבתעניות שאינן קבועות קוראים בשני וחמישי בשחרית בפרשת השבוע, ורק בתעניות הקבועות קוראים ב’יחל’ אף בשחרית. [ואם התחילו בטעות קריאת הפרשה, אין מפסיקים. עפ”י שערי אפרים. וכן בתעניות שאינן קבועות, אם התחילו ‘יחל’ – אין חוזרים. משנ”ב].

וקריאה זו אינה מתקנת עזרא – כדברי הפרי-מגדים ר”ס קלה, מה שאין כן הקריאה שבמנחה, כפי שלמדוהו מהמקרא בעזרא. ע’ אגרות משה או”ח ח”ב ה.

וע”ע מש”כ השפת-אמת, בהשטמה שבסוף הספר.

*

‘... וכן קבלתי שבפרשת זכור שהוא זמן מחיית עמלק שכל ישראל קורין אז אותה פרשה הוא עת רצון להתפלל על בנים כי במחיית זרע עמלק בא רבוי בורע ישראל, והוא על דרך ‘אמלאה החרבה’ דכשחרבה זו מלאה זו. ועל דרך ‘כל קרני רשעים אגדע’ שעל ידי זה ‘תרוממנה קרנות צדיק’ (מתוך פוקד עקרים לר”צ הכהן סוסי”ה, עמ’ 45).

דף לא

‘ביום הכפורים קוראין אחרי מות... ובמנחה קורין בעריות’ – שאם יש ח”ו בקהל, אחד שפרץ בעריות או בנדה, כיון שקורין לפניו הוא זוכר עבירה שבאה לידו ומתוודה ושב, ולא יהא פרץ על כל העדה, שכל מקום שחטא עריות שם, אנדרלמוסיא באה והורגת טובים ורעים (עפ”י אוצר הגאונים. וערש”י ותוס’). ואמר חכם אחד: מכאן רמז לאדם שאפילו יתעלה במעלות הקדושה עד לשמים, אל יבטח בעצמו שכבר ניצל מפיתויי היצר הרעים והגסים ביותר, שכן בסוף היום הקדוש שכל ישראל נודככו ונעשו כמלאכים, עומד הקורא וקורא לפנייהם בפרשת עריות ומוזהיר אותם לבלתי עשות מחוקות התועבות של המקולקלים באומות: מצרים וכנען. לכן אין לו לאדם להסיח דעתו אפילו רגע אחד מן האויב האורב לו בסתר לבו ורוצה להכשילו תמיד בכל דבר מגונה; ואם תעלה לו קדושתו שנתקדש ביום כיפורים כדי להנצל כל השנה מעשות תועבות – קדוש יהא וקדוש ייקרא (מספר התודעה פרק רביעי. ע’ מי השלוח ח”ב סוף תצוה; פרי צדיק זכור א. וע”ע צדקת הצדיק רסג).

- התרחקות מטומאה, נראה שגם כיום נשאר מנהג זה, ויש להשאיר המנהג כמות שהוא ולא לשנות (עפ"י דעת כהן ריב).
- ואף בחו"ל שנהגו התר – דוקא לענין נטיעה, אבל קלות ראש, כל שטח בית הקברות נאסר (ע' פתחי תשובה יו"ד שסח, א; אגרות משה יו"ד ח"ג קמד).
- אילן שגדל בבית הקברות ושרשיו מתפשטים מתחת לקברות – ודאי מותר לגדעו (ע' שבט הלוי ח"ב רח).
- ב. ליקוט עשבים בזמן הזה, כיון שאנשים מחשבים זאת לכבוד למתים, לנקות את בית הקברות וליפותו – אין בזה איסור (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ג קנד).
- ג. עיקר דין קדושת בית הקברות – מדרבנן הוא (עפ"י ב"ח יו"ד שסג שסח; מנחת שלמה ח"ב פח).
- ד. נראה שודאי אסור להתנות מלכתחילה על בית הקברות שיהא מותר שם לאכול ולשתות וכד', מפני בזיון המתים. ואף בדיעבד אין מועיל לכך תנאי. וגם על השטח המרוחק מן הקברים, כל שהקצהו להיות בית הקברות וכבר נקבר שם מת [שאינו הזמנה בעלמא], אין לאכול ולשתות בכל השטח המוקצה, אף לא על ידי תנאי (עפ"י מנחת שלמה ח"ב פח. ויש מחמירים בביה"ק של רבים לאסור בהזמנה בעלמא – ע' שלטי הגבורים סו"פ נגמר הדין; שו"ת חתם סופר שלה; דובב מירשים ח"א קכב).
- ה. נכרי בעל שררה המכניס סוסיו לבית הקברות לרעות שם, ואי אפשר למחות בידו או לשחדו בקלות – אין חיוב להוציא הוצאות גדולות למנעו, או להיכנס עמו במריבה כשקיים חשש לתקלה או לנזק, כיון שהישראל עצמו אינו עושה כלום והנכרי עושה בעל כרחו, ואין משום קלות-ראש וזלזול במתים בכך שאין מוחים, כל שיש הפסד גדול או נזק (עפ"י תרומת הדשן רפד).

דפים כט – ל

- מו. א. מה סדרן של ארבע פרשיות, באלו שבתות הן נקראות ומתי מפסיקים ביניהן?
 ב. מהי פרשת שקלים, ובמה מפטירים בה?
 ג. ראש חדש אדר וטבת שחלים בשבת – כמה ספרי תורה מוציאים ומה קוראים בהם?
 ד. שבת פרשת שקלים שחלה להיות ב'אתה תצוה' או ב'כי תשא' – כיצד קוראים?
 ה. מה מפטירים בפרשיות 'זכור' 'פרה' ו'החדש'?
 ו. האם קוראים פרשת השבוע עם קריאת ארבע הפרשיות? ומה הדין בראשי חדשים, חנוכה ופורים, תעניות ומעמדות ויוהכ"פ?
- א. סדר ארבע פרשיות: שקלים, זכור, פרה אדומה ו'החדש הזה לכם'. וביניהם יש שבת אחת הפסקה ולפעמים שתי שבתות, כפי שיבואר; –
- ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קוראים בפרשת שקלים (שבאחד באדר משמיעים על השקלים). חל ראש חדש בתוך השבת – מקדימים לקרוא בשבת הקודמת [כדי שיהיו לפחות שתי שבתות בין ההכרזה להצבת השלחנות במדינה – בט"ו באדר], ומפסיקים לשבת הבאה.
- חל ראש חדש ביום ששי – רב אמר: מקדימים פרשת שקלים, ושמואל אמר: מאחרים [כי אז אין מעמידים השלחנות בט"ו, שהרי זה ערב שבת, אלא ליום ראשון, והרי יש שתי שבתות בין הקריאה לשלחנות]. וכבר נחלקו בדבר רבי יהודה הנשיא ורבי אלעזר ברבי שמעון.

שבת שלפני פורים, קוראים בה פרשת זכור [להקדים זכירת מעשה עמלק לעשיה בפורים, שבו נמחה המן שבו מעמלק]. חל פורים בערב שבת – רב אמר: מקדימים פרשת זכור (בין בערי הפרוות בין במקפים. ר"ז), ושמואל אמר: מאחרים [כיון שהמוקפים עושים בט"ו, והרי באים הזכירה והעשיה יחדיו]. חל פורים בשבת עצמה (ואין זה שייך בזמננו שכבר נקבע הלוח, והרי לא בד"ו פסח) – לדברי רב הונא הכל מודים שקוראים באותה שבת פרשת 'זכור', שהרי הזכירה והעשיה באים כאחת (ובמוקפים הזכירה קודמת), ורב נחמן אמר: עדיין היא מחלוקת בין רב לשמואל, וכן אמר רבי חייא בר אבא אמר רב: מקדים וקורא בשבת הקודמת זכור (והלכה כרב).

שבת שלאחר פורים קוראים בפרשת פרה אדומה (להזהיר את ישראל ליטהר, לעשות פסחיהם בטהרה). וכשחל ראש חדש ניסן בשבת שקוראים בה בפרשת החודש, נקראת פרשת פרה בשבת שלפני ראש חדש ניסן (כ"ג באדר) ולא בשבת שלאחר הפורים (ט"ז באדר). והיא שבת הפסקה, כך שלעולם פרשת פרה סמוכה לפרשת החדש [ובדין היה לקרוא פרה לאחר החודש, שהרי הפרה הראשונה נשרפה בשני בניסן, אלא הקדימוה מפני שהיא טהרתם של ישראל. ירושלמי]. שבת ראש חדש ניסן, קוראים בפרשת החודש. חל ר"ח באמצע השבוע – מקדימים וקוראים בשבת שלפני ראש חדש.

נמצא לפי זה, שבת שלאחר פרשת שקלים לעולם היא שבת-הפסקה, מלבד כשחל ראש חדש אדר בשבת שקוראים בשבת השניה 'זכור' לדברי רב ומפסיקים בשבת השלישית (שהיא בט"ו באדר). כשחל ראש חדש אדר ביום ששי יש לדברי רב שתי הפסקות – שהרי מקדימים שקלים לחודש שבט, ובשבת שלאחריה (ב' באדר) הפסקה, ובשבת השלישי (ט' באדר) – זכור, ברביעית (ט"ז באדר) – הפסקה, ובחמישית (כ"ג אדר) – פרה, ובששית (א' בניסן) – החודש.

וסימן ההפסקות: ז-טו ב-ו ד-ד ו-ב, יו.

ובזמן שהיה ראש חדש אדר יכול לחול ביום ראשון, מפסיקים לדעת רב [כרב נחמן ורבי חייא בר אבא] בשבת השלישית בלבד, שהיא שבת-פורים.

ולשמואל, לעולם מפסיקים בשבת שלאחר שקלים, מלבד כשחל ראש חדש אדר בערב שבת, שאז קוראים שקלים בשני לאדר, וזכור לשבת הבאה (ט' אדר), ובשלישית (ט"ז) מפסיקים, ברביעית (כג) פרה ובחמישית (ר"ח ניסן) החודש.

ב. פרשת שקלים – רב אמר: צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי... עד סוף ענין ראש חדש [ששם נאמר זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה – חדש והבא קרבן מתרומה חדש, והוא המקור למצות שקלים]. ושמואל אמר: כי תשא [עד ועשית כבוד. ובה נאמר שלש תרומות – אחת מהן לקרבנות ציבור]. תניא כוותיה דשמואל. וכן אמר רבי יצחק נפחא.

וכן הלכה. הפני-יהושע צדד שלא אמר רב אלא כשחל ראש חדש בשבת, אבל כשחל באמצע השבוע קוראים ב'כי תשא'. והשפת-אמת חלק על דבריו (וע' הר צבי).

ומפטירים ביהודיע הכהן שבספר מלכים, שנאמר שם איש כסף נפשות ערכו.

ג. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, לפי מה שאנו נוקטים שקוראים בפרשת השבוע כסדר השבתות (ע' להלן), לדברי שמואל, וכן אמר רבי יצחק נפחא, מוסיפים שלשה ספרי תורה; בראשון קוראים בענינו של יום, בשני בשל ראש חדש, ובשלישי – פרשת כי-תשא (- שקלים). ולרב אין מוציאים אלא שנים; ענינו

של יום ופרשת ראש חדש, שהיא גם פרשת שקלים לדבריו. אלא ששונה קריאה זו משבת ראש חדש רגילה, שקוראים בה שלש בענין היום וארבעה בשל ראש חדש, שלא כרגיל שקוראים ששה בענין היום ואחד בראש חדש.

ראש חדש טבת שחל בשבת – אמר רבי יצחק נפחא: מוציאים שלשה ספרים, באחד קורין מענינו של יום, בשני בראש חדש ובשלישי בחנוכה [ואין קוראים הכל בספר אחד, שלא לעכב את הציבור בגלילת הספר. יומא ע].

טעו וקראו תחילה בחנוכה ואחר כך בראש חדש – יקראו הפטרת חנוכה משום פרסומי ניסא. ובדיעבד אם קראו הפטרת ראש חדש – יצאו (עפ"י חיי אדם; באור הלכה תרפד, ג. ובתורי"ד כאן מובאת סברה שבעצם בדין להפטיר בשל ראש חדש שהוא עיקר ואין משגיחים בחנוכה [ויש שסברו כן להלכה], ורק משום שקוראים בחנוכה לאחרונה לכך מפטירים בה, ולפי"ז יש מקום לומר שאם קראו ר"ח בסוף – יפטירו בו).

חל בחול, לרבי יצחק קורין שלשה בראש חדש ואחד בחנוכה (שתדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם. רבי מני). ולרב דימי דמן חיפה קוראים שלשה בחנוכה ואחד בראש חדש (מי גרם לרביעי שיבוא – ראש חדש, הלכך בדין שהרביעי יקרא בשל ר"ח. רבי אבין). ונחלקו רב יוסף ורבה כמי הלכה, והסיקו שאין משגיחים בחנוכה (אלא ראש חדש עיקר, שקוראים שלשה בו והרביעי בחנוכה).

א. יש מפרשים 'אין משגיחים בחנוכה' כל עיקר, ולפי זה אין קורין אלא בשל ראש חדש (עתוס' לעיל כג. בשם הילמדנו; חרושי הנצי"ב כאן). ואין הלכה כן.

ב. משמע שראש חדש טבת שחל בשבת, הכל מודים שקוראים בראש חדש ואחר כך בשל חנוכה. וטעם הדבר, כדי להפטיר בשל חנוכה, שלעולם מפטירים בענין שקראו באחרונה (עפ"י הנצי"ב בבאור התוס' בשבת כג).

ג. טעו והתחילו לקרוא בשל חנוכה, הרמ"א (תרפד, ג) כתב שצריך להפסיק ולקרוא בשל ראש חדש. ואולם כמה אחרונים חולקים על כך (עט"ו, דגול מרבה, קרבן נתנאל ועוד), ועל כן כל שהתחיל הברכה והזכיר שם השם, גומר הברכה וקורא בשל חנוכה ואחר כך יקראו בשל ראש חדש (עפ"י באור הלכה, ע"ש. וע' בשפת-אמת כאן שהצדיק פסק הרמ"א. וע"ע אבי עזרי תפילה יג, כד).

ד. חלה שבת שקלים ב'ואתה תצוה'; לדברי רבי יצחק נפחא יקראו ששה ב'ואתה תצוה' עד 'כי תשא', והשביעי יקרא מ'כי תשא' עד 'ועשית' [ולשבת הבאה חוזרים וקוראים מ'כי תשא' – כפי סדר השבתות]. ואביי חולק וסובר שאין ניכר שלשם פרשת שקלים נקראת ויסברו שכאן נסתיימה פרשת תצוה, לכך אמר אביי שיקראו ששה מ'ואתה תצוה' עד 'ועשית כיוור', והשביעי חוזר וקורא 'כי תשא'.

בתורי"ד משמע שכל זה בשבת שקלים שלפני ראש חדש, אבל שבת שקלים שחלה בראש חדש גם לאביי אפשר לעשות כרבי יצחק נפחא, כי ניכר שלשם פרשת שקלים היא נקראת, מכך שמפסיקים לקרוא בשל ראש חדש (אך אולי לא רצו חכמים לשנות סדר הקריאות משנה לשנה).

חל להיות ב'כי תשא' עצמה; אמר רבי יצחק נפחא: יקראו ששה מ'ועשית כיוור' עד 'ויקהל', והשביעי קורא 'כי תשא' עד 'ועשית כיוור'. ואביי חולק וסובר יקראו ששה מ'כי תשא' עד 'ויקהל' והשביעי חוזר וקורא 'כי תשא' עד 'ועשית'. ותניא כוותיה.

הרי"ף והרמב"ם פסקו הלכה בשתי המחלוקות כאביי. ובקביעות שלנו אין מזדמן כן, לחול ב'ואתה תצוה' או ב'כי תשא'.

המנהג שלנו לקרוא שבעה אנשים בפרשת השבוע והמפטיר הוא הקורא בפרשה הנוספת.

ה. ב'זכור' מפטירים פקדתי שבשמואל. ב'פרה' מפטירים וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם... שביחזקאל. ב'החודש' מפטירים גם כן ביחזקאל בכה אמר ה' אלקים בראשון באחד לחדש תקח...

ו. לרבי אמי (וכן נטה אביי), כשקוראים בארבע פרשיות אין קוראים בפרשת השבוע הרגילה. ולרבי ירמיה קוראים כסדר הרגיל ומוסיפים בארבע פרשיות. ואין מפטירים בהפטרה של הפרשה הרגילה אלא בהפטרה השייכת לפרשה הנוספת וכנ"ל.

בראש חדש חנוכה ופורים תעניות ומעמדות, כשחלים בחול – מפסיקים הקריאה הרגילה וקוראים רק מעין המאורע. וכן ביום הכפורים שחל בשבת, קוראים במנחה בעריות ולא כסדר הרגיל.

א. מדינא דגמרא אין קוראים בתעניות בשחרית אף לא בשני וחמשי, משום כינוס הזקנים והעם.

ואולם כתבו הראשונים שעתה שאין לנו כנופיא, קוראין ב'ויחל' גם בשחרית (וכן פסק השלחן-ערוך), ויש אומרים לקרוא בפרשת השבוע בשני וחמשי (ע' טואו"ח תקסו). והרמ"א (תקסו, ב) מחלק בין תעניות קבועות שקוראין בהן 'ויחל' אף בשחרית לתעניות שאינן קבועות שקוראים בפרשת השבוע. ויש חולקים (ע' בהגר"א וא"ר שם בשם מלבושי יו"ט). ולמעשה כתב הא"ר להורות כהרמ"א, אבל בדיעבד אם התחילו לקרוא 'ויחל' – נראה שאין לחזור (משנ"ב שם סק"ח).

ואף בקבועות, אם טעו והתחילו לקרוא בפרשת השבוע – אין מפסיקים (עפ"י שערי אפרים ח, ק). ואם אין בציבור עשרה המתענים, משום חולשה וכד' – קוראים בשחרית בפרשת השבוע, אבל כשיש עשרה – קוראים 'ויחל' אפילו המתענים הם מיעוט הציבור (עפ"י הליכות שלמה תפילה יב, ה).

ב. בשבת; בראש חדש בחנוכה ובחול המועד, קוראים בפרשת השבוע וגם מעין המאורע, ומפטירים רק מעין המאורע. ובימים טובים קוראים בשחרית רק מעין המאורע, שבעה קוראים. ובמנחה קוראים רק בפרשת השבוע, לפי שאין קריאה למנחה בימים טובים ואינה באה אלא בשביל שבת, בניגוד ליוהכ"פ.

דפים ל – לא

מז. במה קוראים ומפטירים בימים טובים ובשאר מועדי השנה?

וידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל – מצותם שיהיו קורין אותם כל אחד ואחד בזמנו. ביום טוב ראשון של פסח; לפי משנתנו ולהברייתא, קוראים בפרשת מועדות שבתורת כהנים (שור או כשב...), ומפטירין בפסח גלגל שביהושע. ובגולה: יום ראשון בפסח גלגל ולמחר בפסח יאשיהו, (והקריאה בגולה ביום השני כדאמתמול. רש"י). ולפי מנהג העולם שמסר אביי, קוראים ביום הראשון משכו וקחו לכם וביום השני שור או כשב (משך תורא).

בארץ ישראל קוראים משכו בלבד. ורגילים להוציא במועדות ספר נוסף וקוראים בו בקרבנות היום. ובתלמוד לא מצינו סמך לכך אבל בסדר רב עמרם גאון ישנו. ויש קצת סמך ממה שאמרו 'כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקורין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני...'. (תוס').

בשאר ימי הפסח, מלקט וקורא מענינו של פסח: – מהו? רב פפא אמר מאפ"ו סימן. (משכו וקחו לכם; אם כסף תלוה; פסל לך; וידבר שבבהעלותך). ולמנהג שמסר אביי: קדש לך; אם כסף; פסל לך; וידבר. (קדש בכספא פסל במדברא).

סדר זה משתנה כאשר חל פסח ביום חמישי, שאז ביום השלישי של פסח שהוא שבת, קוראים ראה אתה אמר אלי... כדלהלן, ובכלל קריאה זו יש פסל לך הלכך בימים הבאים קוראים קדש; אם כסף; וידבר (תוס').

יום טוב אחרון של פסח: ויהי בשלח. ומפטירים וידבר דוד לה' את דברי השירה... ולמחר (בחו"ל): כל הבכור ומפטירים: עוד היום בנב לעמד. (שלח בוכרא).

בעצרת: שבעה שבועות תספר לך ומפטירים בחבקוק (ג. שמדבר במתן תורה). אחרים אומרים בחדש השלישי ומפטירים במרכבה (שבתחילת יחזקאל). בגולה עושים כשתי הדעות ולהפך (כי מתן תורה בשישי בסיון היה. רש"י).

עתה בארץ ישראל קוראים בחדש השלישי ומפטירים במרכבה.

בראש השנה: ובחדש השביעי ומפטירים הבן יקיר לי אפרים. ויש אומרים: וה' פקד את שרה ומפטירים בחנה. ועתה שעושים שני ימים, יום ראשון כיש-אומרים ויום שני קוראים והאלקים נסה את אברהם ומפטירים הבן יקיר.

ביום הכפורים: אחרי-מות ומפטירים כי כה אמר רם ונשא. ובמנחה קוראים בעריות ומפטירים ביונה. יום טוב הראשון של חג קוראים בפרשת המועדות שבתורת כהנים (שור או כשב), ומפטירים הנה יום בא לה'. ובחו"ל, למחר קוראים אותה קריאה ומפטירים ויקהלו אל המלך שלמה. שאר ימי החג קוראים בקרבנות החג.

בארץ ישראל חוזרים ארבעת הקוראים ארבע פעמים על קרבן אותו יום. ובחו"ל מזכירים גם את היום שלמחרת משום 'ספקא דיומא'. לפרש"י (כאן ובסוכה נה), העולה הרביעי קורא את שני הימים [וכן המפטיר - בשבת שבתוך המועד], ואילו שלש העולים הראשונים אין מקפידים בקריאתם אלא שנוהגים ששנים הראשונים קוראים שני ספיקי היום, כל אחד קורא יום אחד, והשלישי קורא בפרשת היום הבא. [וביום השביעי, העולה הראשון קורא 'ביום החמישי', השני 'ביום הששי', השלישי 'ביום השביעי' והרביעי 'ביום הששי וביום השביעי'. (כן המנהג המובא ברמ"א תרסג, א)].

והתוס' (שם) כתבו שהראשון קורא ביום א' דחזה"מ 'ביום השני', השני קורא 'ביום השלישי', השלישי חוזר וקורא 'ביום השני', והרביעי - 'ביום השלישי'. וכיוצא בזה בשאר הימים. ויש אומרים כמו זה אלא שהעולה השלישי קורא גם הוא 'ביום השלישי' (עפ"י רי"ף ורא"ש כאן; שלחן ערוך תרסג, א). וע' סברה נוספת בריטב"א בסוכה נה.

יום טוב האחרון של חג קוראים כל הבכור ומפטירים ויהי ככלות שלמה. למחר קוראים וזאת הברכה ומפטירים ויעמד שלמה.

יש מקומות שנהגו להפטיר בתחילת ספר יהושע. התוס' כתבו ששיבוש הוא, ואולם הביאו שיש מוסרים כן מרב האי גאון. וכן מנהגנו כיום.

שבת חול המועד, בין בפסח בין בסוכות - אמר רב הונא אמר רב: ראה אתה. בפסח מפטירים בעצמות היבשות שביחזקאל, ובסוכות ביום בא גוג.

בחנוכה קוראים בנשיאים ומפטירים (בשבת) בנרות דוכריה. ואם מזדמנים שתי שבתות, בראשונה מפטירים בנרות דוכריה ובאחרונה בנרות שלמה.

בפורים: ויבא עמלק.

בראשי חדשים: ובראשי חדשיכם. בשבת מפטירים והיה מדי חדש בחדשו (שב'השמים כסאי'). חל ראש חדש באחד בשבת, מפטירים מאתמול ויאמר לו יהונתן מחר חדש (מלבד בראש חדש אדר ור"ח ניסן, שקוראים בהם הפטרות המיוחדות לארבע פרשיות כמובא למעלה).

אמר רב הונא: ראש חדש אב שחל להיות בשבת, מפטירים חדשים ומועדיכם שנאה נפשי (חזון ישעיהו').

כתבו התוס': ואין אנו עושים כן, כי אנו נוקטים שאין אבלות אלא בשבוע שחל בו ט"ב ולא מראש חדש, הלכך מפטיר בשבת זו בירמיה (ב) שמעו דבר ה', ובשבת שלפני תשעה באב חזון ישעיהו. וכך הוא הסדר הקבוע עתה: קודם תשעה באב שלש דפורענותא (דברי ירמיה; שמעו דבר ה'; חזון ישעיהו) לאחר תשעה באב שבע דנחמתא (נחמו; ותאמר ציון; עניה סערה; אנכי אנכי; רני עקרה; קומי אורי; שוש אשיש). ותרתי דתיובתא (דרשו; שובה). ויש מפטירים בשבת ראש חדש אב השמים כסאי כבשאר ראשי חדשים (עתוס' פסחים מ: תרומת הדשן יט; שו"ת מהרי"ל יז).

בתשעה באב; אחרים אומרים: קוראים ואם לא תשמעו לי. רבי נתן בר יוסף אומר: עד אנה ינאצני העם הזה. ויש אומרים: עד מתי לעדה הרעה הזאת. אמר אביי: עתה נוהג העולם לקרוא כי תוליד בנים ומפטירים אסף אסיפם.

במעמדות קוראים במעשה בראשית. (ביום הראשון: בראשית ויהי רקיע. בשני יהי רקיע ויקוו, וכך בכל יום ויום.)

א. קבלנו מרבתינו שהיו קוראים בכל יום בפרשת הקרבנות, ואחר כך קוראים סדר בראשית (רבנו חננאל תענית כו. וכן מובא באוצר הגאונים (בפירושים, קנו; ובתשובות, עג) שיעקר המעמד היה בהזכרת קרבנות).

ב. נחלקו המפרשים האם גם בנעילה היתה קריאה במעמדות אם לאו (ע' במפרשי המשנה בתענית שם).

בתעניות: ברכות וקללות (שבסדר בחקותי').

אנו נוהגים על פי מסכת סופרים, לקרוא בתעניות ויחל (תוס' ועוד). וברמב"ם (תפלה יג, ח תעניות א, ז) משמע שבתעניות ציבור שאינן קבועות, קוראים בהן בברכות וקללות, וזה רק במנחה (ע' בשפת אמת, בהשמטה שבסוף הספר).

דף לא

מח. א. האם מפסיקים בקריאת הקללות?

ב. באלו שבתות קוראים בקללות שבתורת כהנים ובמשנה תורה?

ג. הקריאה שקוראים בשבת במנחה ובשני וחמשי – האם חוזרים עליה לשבת הבאה?

א. אין מפסיקים בקללות, אם משום מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו (רבי אסי), או לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות (ריש לקיש). הלכך כשהוא מתחיל – מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים – מסיים בפסוק שלאחריהם ('פסוק' לאו דוקא, שהרי אין מתחילים ומשיירים בפרשה פחות משלשה פסוקים. תוס').

אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק, שאמרן משה מפי עצמו ובלשון יחיד, למי שיעבור על מצוות ה', שלא קללות שבתורת כהנים שאמרן מפי הגבורה (בלשון 'נתתי' 'הפקדתי') ובלשון רבים ('תשמעו' 'זרעם'). וכן הורה רב הונא ללוי בן בוטי שהיה קורא לפניו. עתה נוהגים שאין מפסיקים אף לא בקללות שבמשנה תורה.

יש לבטל מנהג שנהגו במקומות מסוימים שהקורא בפרשת התוכחה אינו מברך על קריאתו (אגרות משה).